

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра теорії та історії держави та права

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
із навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство»

вибіркових компонент освітньої програми
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

081 Право 081 Law

(спеціалізація 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень)

(Шифр за ОНП – ВК.05.1)

Кам'янець-Подільський 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри теорії та історії держави та права (протокол від 12.08.2024 № 1).

Розробники:

1. Професор кафедри теорії та історії держави та права ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Волошенюк О.В.**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент **Передерій О.С.**

2. Завідувач кафедри конституційного і міжнародного права та прав людини Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Гудзь Т.І.**

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1. Становлення і розвиток порівняльного правознавства.	6	2	2	0	0	2	
Тема №2. Поняття, предмет та методологія порівняльного правознавства.	6	0	2	0	0	4	
Тема №3. Правова карта світу: статика та динаміка.	6	2	2	0	0	2	
Тема №4. Правотворчість в правових системах світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №5. Систематизація джерел права в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №6. Тлумачення норм права в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №7. Застосування норм права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №8. Конституційний контроль в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №9. Сфера публічного права в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №10. Сфера приватного права в правових системах світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №11. Права людини в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №12. Судові системи світу.	6	0	2	0	0	4	

Тема №13. Міжнародні судові системи.	6	0	2	0	0	4	
Тема №14. Юридична освіта в правових системах світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №15. Правосвідомість і правова культура в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Всього за семестр №1	90	16	28			46	Екзамен

4.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1. Становлення і розвиток порівняльного правознавства.	6	2	2	0	0	2	
Тема №2. Поняття, предмет та методологія порівняльного правознавства.	6	0	0	0	0	6	
Тема №3. Правова карта світу: статика та динаміка.	6	2	2	0	0	2	
Тема №4. Правотворчість в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №5. Систематизація джерел права в правових системах світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №6. Тлумачення норм права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №7. Застосування норм права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №8. Конституційний контроль в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №9. Сфера публічного права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №10. Сфера приватного права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №11. Права людини в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	

Тема №12. Судові системи світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №13. Міжнародні судові системи.	6	0	0	0	0	6	
Тема №14. Юридична освіта в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №15. Правосвідомість і правова культура в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Всього за семестр №1	90	8	10			72	Екзамен

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1: Становлення і розвиток порівняльного правознавства.

Семінарське заняття. Становлення і розвиток порівняльного правознавства.

Навчальна мета заняття: формування у студента комплексного уявлення про закономірності розвитку порівняльного правознавства як науки та навчальної дисципліни.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Основні етапи розвитку юридичної компаративістики.
2. Порівняльне правознавство у XX і XXI століттях.
3. Стан порівняльно-правових досліджень в Україні.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання передбачає розкриття історичного підґрунтя розвитку порівняльно-правових досліджень. Необхідно проаналізувати, як змінювалися в історії підходи до порівняння державно-правових явищ, починаючи з часів античності та завершуючи XIX століттям.

Друге питання вимагає аналізу процесів інституціоналізації порівняльного правознавства протягом XX ст. та на початку XXI ст. Зокрема, слід зупинитися на розвитку товариств та центрів порівняльного правознавства, проведенні міжнародних конгресів, випуску спеціалізованих журналів тощо.

У третьому питанні необхідно висвітлити особливості порівняльно-правових досліджень в Україні, історичні етапи їх становлення, основні напрями в сучасній українській компаративістиці, перспективи розвитку національного порівняльного правознавства.

Питання цільових виступів:

1. Особливості розвитку порівняльно-правових досліджень у XIX ст.
2. Британський колоніалізм та порівняльно-правові дослідження.
3. Зародження порівняльно-правових досліджень в Україні.

Теми рефератів:

1. Визначальні фактори розвитку порівняльного правознавства.
2. Інституціоналізація порівняльно-правових досліджень.
3. Особливості вітчизняних порівняльно-правових досліджень за часів існування СРСР.

4. Актуальність порівняльно-правових досліджень для правової системи України.
5. Перспективи розвитку порівняльного правознавства.

Література:

Основна:

1. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Юридична компаративістика : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
2. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Атаманова Н. В. До питання про створення "Саксонського зеркала" – кодексу середньовічного права Німеччини. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С.3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_1_3.
2. Батлер У.Е. Мудрість порівняльного правознавства: збірник статей / упор. і наук. ред. О.В. Кресін. Київ: Логос, 2019. 572 с.
3. Гоцуляк Ю. Історико-національні основи правового буття у вченні Ф. К. фон Савіньї. *Право і суспільство*. 2019. №. 6. С. 16–22.
4. Гуменюк Т.І. Сучасні порівняльно-правові дослідження: основні критерії модернізації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 7-11.
5. Іваній О. Історичні засади відродження та популяризації римського права середньовічними університетами. *Освітологія*. 2016. № 5. С. 23-27.
6. Карпічков В. О. Еволюція юридичної компаративістики в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Том 1. С. 24-32.
7. Кресін О.В. Виокремлення порівняльного правознавства як наукової та навчальної дисципліни у другій половині XVIII – першій третині XIX ст. *Держава і право*. 2016. Вип. 74. С. 452-463.
8. Кресін О.В. Питання про практичні цілі порівняння в правознавстві Західної і Центральної Європи в другій половині XVIII – першій третині XIX ст. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 191-200.
9. Кресін О. Порівняльне правознавство: історична ретроспектива і нові виклики. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 4. С.108-114.
10. Кресін О.В. Становлення теоретичних засад порівняльно-правових досліджень у другій половині XVIII – першій третині XIX століть: компаративна концептуалізація. К.: Логос, 2017. 680 с.
11. Кресін О.В. Формування порівняльно-правового мислення варшавських юристів у першій третині XIX століття. Київ: Норма права, 2021. 252 с.

12. Павліченко Є. В., Голинська М. І. Становлення порівняльного правознавства та порівняльно-правової методології. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 1. С. 18–24. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2019_1_5

13. Харитонов О. І., Харитонов Є. О. Витоки та джерела європейської правової традиції: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, спеціальність – 081 «Право». Одеса, 2021. 163 с.

Тема №2: Поняття, предмет та методологія порівняльного правознавства
Семінарське заняття. Поняття, предмет та методологія порівняльного правознавства.

Навчальна мета заняття: формування у здобувача вищої освіти системного уявлення про предмет і методологію порівняльного правознавства.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття, предмет та об'єкти порівняльного правознавства.
2. Функції порівняльного правознавства, його значення для юридичної теорії і практики.
3. Методологія порівняльного правознавства.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання необхідно проаналізувати підходи, що існують в юридичній науці стосовно визначення природи порівняльного правознавства, показати співвідношення порівняльного правознавства як науки та навчальної дисципліни. Слід також розкрити основні об'єкти порівняльного правознавства.

У другому питанні необхідно проаналізувати теоретичні функції порівняльного правознавства, що забезпечують розвиток та якісний приріст знання, а також прагматичні, спрямовані на вирішення завдань юридичної практики.

Третє питання передбачає розкриття методологічних принципів, на яких побудована юридична компаративістика, а також конкретних прийомів та способів порівняльно-правових досліджень. Необхідно також висвітлити особливості порівняльно-правового методу, види і форми порівняння тощо.

Питання цільових виступів:

1. Природа порівняльного правознавства: основні концепції.
2. Дескриптивний, критичний, евристичний та прогностичний елементи порівняльно-правових досліджень.
3. Сфери і галузі використання результатів порівняльного правознавства.

Теми рефератів:

1. Місце порівняльного правознавства в системі юридичних наук.
2. Об'єкти порівняльного правознавства.
3. Розвиток методології порівняльного правознавства.
4. Методика проведення порівняльно-правових досліджень.
5. Загальна характеристика порівняльно-правового методу.

Література:

Основна:

1. Жаровська І.М., Канцір В.С. Юридична компаративістика: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 195 с.
2. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Юридична компаративістика : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
3. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.

Додаткова:

1. Батлер У.Е. Мудрість порівняльного правознавства: збірник статей / упор. і наук. ред. О.В. Кресін. Київ: Логос, 2019. 572 с.
2. Гуменюк Т.І. Сучасні порівняльно-правові дослідження: основні критерії модернізації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 7-11.
3. Карпічков В. О. Еволюція юридичної компаративістики в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Том 1. С. 24-32.
4. Кресін О.В. До питання про пізнавальну мету порівняльного правознавства. *Правова держава*. 2023. Вип. 34. С. 599-610.
5. Кресін О. Порівняльне правознавство: історична ретроспектива і нові виклики. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 4. С.108-114.
6. Павліченко Є. В., Голинська М. І. Становлення порівняльного правознавства та порівняльно-правової методології. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 1. С. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2019_1_5
7. Павліченко Є., Стець О., Шелудяков Р. Методологічні засади компаративного аналізу в системі юридичних досліджень. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 210-214.
8. Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лагура; упоряд. О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород: Говерла, 2015. 216 с.
9. Харитонов Р.Ф. Концепція галузевої юридичної компаративістики: науковий та освітній аспекти. Одеса: Фенікс, 2019. 220 с.
10. Чистякова Ю. В. Використання семіотичного підходу у порівняльному правознавстві: ключові напрямки. *Право і суспільство*. 2015. №4 (3). С. 66-71.
11. Юридична компаративістика : навч. посіб. / А.М. Кучук, Ю.С. Завгородня. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
12. Юркевич Х. Порівняльно-правовий метод у конституційно-правових дослідженнях. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 156-160.

Тема № 3: Правова карта світу: статика та динаміка

Семінарське заняття. Правова карта світу: статика та динаміка.

Навчальна мета заняття: формування у студента комплексного уявлення про сучасну типологію та взаємодію правових систем світу.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Типологія правових систем світу.
2. Зближення та взаємовплив правових систем.
3. Проблема ідентифікації пострадянських правових систем.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання необхідно розкрити поняття терміну «правова сім'я», його співвідношення з національною правовою системою, після чого перейти до аналізу існуючих підходів і критеріїв типологізації правових систем світу. Особливу увагу слід приділити поглядам Р. Давида та К. Цвайггерта.

Друге питання вимагає розкриття основних шляхів і засобів зближення та взаємовпливу правових систем світу. Тут необхідно згадати про внутрішньо-орієнтований та зовнішньо-орієнтований вплив законів однієї країни на створення та реалізацію законів інших країн. Слід також розкрити зміст таких явищ, як акультурація та рецепція, гармонізація та уніфікація законодавства. Розкривши зміст кожного з даних понять, слід перейти до характеристики основних засобів зближення правових систем – програмно-забезпечувальних та юридичних. Повному опануванню даного питання буде сприяти також характеристика такого явища, як правова конвергенція.

В останньому питанні необхідно зупинитися на чинниках, які ускладнюють типологізацію колишніх республік СРСР (зокрема, висвітлити особливості соціалістичного права). Слід також розкрити підходи, що існують у вітчизняній та зарубіжній компаративістиці щодо визначення місця правової системи України на правовій карті світу.

Питання цільових виступів:

1. Основні критерії типології правових систем.
2. Акультурація та рецепція: співвідношення понять.
3. Проблематика змішаних правових систем.

Теми рефератів:

1. Наукові підходи до типології правових систем світу.
2. Вплив глобалізації на розвиток правових систем світу.
3. Гармонізація та уніфікація правового регулювання.
4. Юридична конвергенція.
5. Місце України на правовій карті світу.

Література:

Основна:

1. Жаровська І.М., Канцір В.С. Юридична компаративістика: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 195 с.
2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов.

Харків: Право. 2016. 1024 с.

3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624 с.

Додаткова:

1. Бірюкова А. Трансформація національної правової системи в умовах глобалізації. *Підприємство, господарство і право*. 2018. №5. С. 198-202. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/39.pdf>

2. Жебровська К.А. Універсалізм і релятивізм правових цінностей у діалозі правових систем. Одеса: Фенікс, 2018. 222 с.

3. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

4. Задоя А.О. Міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси: суперечливі наслідки. *Академічний огляд*. 2017. №1(46). С.5–13.

5. Іванів А.Р. Судовий прецедент в романо-германській правовій сім'ї. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №2. С.35-43.

6. Іваній О. Історичні засади відродження та популяризації римського права середньовічними університетами. *Освітологія*. 2016. № 5. С. 23-27.

7. Козюбра М.І. Співвідношення національних і міжнародних правових систем. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 3-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2016_181_3.

8. Корчевна Л.О. Специфічні особливості індуїстського права. *Правова держава*. 2015. Вип. 20. С. 16-21.

9. Литвин О. Україна в системі міжнародних економічних відносин в умовах інституціоналізації та глобальної конвергенції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2019. Вип. 1. С. 36-40.

10. Лук'янов Д.В. Релігійні правові системи в сучасному світі. Харків: Право, 2015. 352 с.

11. Мамедова А.Е. Система джерел права Туреччини. *Правова держава*. 2017. Вип. 27. С. 12-18.

12. Мельник А.М. Особливості застосування судового прецеденту в системі правосуддя України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №2. С.63-67.

13. Михайліна Т.В. Гоцуляк Ю.В. Типологізація правових сімей: переосмислення класифікаційних критеріїв та видового складу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 63. С. 27-31.

14. Настасяк І.Ю. Теоретичні аспекти конвергенції сучасних правових систем світу. *Právna veda a prax v treťom tisícročí: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie* (Кошіце, 27-28 februar 2015). Košice, 2015. Р. 21-23.

15. Основні правові системи світу: навчальний посібник / В.Д. Гапотій, О.Л. Жильцов, Г.І. Воржевітіна. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 279 с.

16. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право,

2018. 508 с.

17. Піх Ю. А. Співвідношення світського та релігійного в іудейському праві. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2017. №5. С. 41-46.

18. Проць О. Збереження самобутності національної правової культури в умовах євроінтеграції та глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 229-233.

19. Сурілова О.О., Акіменко Ю.Ю. Взаємодія правової системи ЄС з іншими правовими системами : навч.-метод. посіб. для аспірантів спец. 293 «Міжнародне право» [Електронне видання]; за ред. Х. Н. Бехруза ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 88 с.

20. Харитонов О. І., Харитонов Є. О. Витоки та джерела європейської правової традиції: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, спеціальність – 081 «Право». Одеса, 2021. 163 с.

21. Kharytonov E. O., Kharytonova O. I. Reception of Roman Law in Ukrainian Legal Studies // *Discovering the Unexpected: Comparative Legal Studies in Eastern and Central Europe* / Ed. by W.E. Butler, O.V. Kresin. Clark, New Jersey: Talbot Publishing. 2021. P. 389-409.

Тема №4. Правотворчість в правових системах світу.

Семінарське заняття. Правотворчість в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: розкриття особливостей правотворчої діяльності в різних типах правових систем світу.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Становлення і розвиток правотворчості в континентальній Європі.
2. Правотворчість у Франції та ФРН: порівняльний аналіз.
3. Правотворчість в Англії та США: порівняльний аналіз.
4. Особливості правотворчості в правових системах релігійного типу.

Методичні вказівки

Розгляд першого питання необхідно почати з висвітлення принципових особливостей у підходах до правотворчості в романо-германському праві та з аналізу чинників, що спричинили дану специфіку. Зокрема, слід згадати про перехід від персонального до територіального принципу правового регулювання, формування централізованих європейських держав, розвиток парламентаризму в континентальній Європі після Великої французької революції тощо. Слід також розкрити зміну ставлення європейської юридичної теорії і практики до суддівської правотворчості та правотворчості органів виконавчої влади.

Друге питання має на меті розкриття особливостей правотворчості у Франції та ФРН як країн, правові системи яких є базовими та визначальними для всієї романо-германської сім'ї. Зокрема, говорячи про правотворчість у

Франції, необхідно розкрити основні риси законотворчості французького парламенту, особливості видання нормативно-правових актів регламентарною владою та специфіку делегованої правотворчості. Розкриваючи зміст правотворчості у ФРН, слід пам'ятати про те, що Німеччина, на відміну від Франції, є федерацією, тому перш за все необхідно звернути увагу на особливості розподілу правотворчих повноважень між центральною владою та землями. Крім цього, слід охарактеризувати основні стадії законотворчого процесу Парламенту ФРН та висвітлити особливості підзаконної правотворчості органів виконавчої влади та різноманітних корпорацій і недержавних організацій.

Аналізуючи правотворчість в англо-американській правовій сім'ї, необхідно зосередити увагу на основних моментах видання статутів британським Парламентом, на делегованій правотворчості у Великій Британії, після чого перейти до характеристики правотворчості в США. Зокрема, слід акцентувати увагу на співвідношенні американської правотворчості на рівні федерації та штатів, висвітлити стадії законотворчої діяльності Конгресу США та роль Президента США у законодавчому процесі. Важливим моментом є також аналіз відмінностей англо-американської юридичної техніки порівняно з технікою романо-германською. Слід згадати про стислість, лаконічність і чіткість викладення правових норм в європейському праві та казуїстичність, заплутаність юридичної мови в Англії та США, про особливості внутрішньої структури нормативно-правових актів в даних правових сім'ях тощо.

Останнє питання присвячене аналізу особливостей правотворчості в правових системах релігійного типу, зокрема - у мусульманських країнах. Відповідь вимагає розкриття відмінностей між поняттями „шаріат” і „фікх”, характеристику основних форм правотворчості в мусульманському праві, вплив на правотворчість доктрини консультативного правління тощо.

Питання цільових виступів:

1. Розмежування позитивної та судової правотворчості у континентальній Європі.
2. Правотворчість британського парламенту.
3. Співвідношення релігійної та світської правотворчості в мусульманському праві.

Теми рефератів:

1. Особливості правотворчості в континентальній Європі.
2. Правотворчість суддів: існуючі наукові підходи.
3. Делегована правотворчість в Англії.
4. Роль Президента США у законотворчості.
5. Юридична техніка в країнах континентальної Європи.
6. Англо-американська юридична техніка.
7. Мусульмансько-правова концепція „консультативного правління” та її вплив на правотворчість.

Література:

Основна:

1. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.

2. Порівняльне правознавство: навч.-метод. посібник; за ред. О. В. Бігняка. Одеса: Фенікс, 2021. 80 с.

3. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. ф-тів і закл. вищ. освіти. Харків : Право. 2019. 1023 с.

Додаткова:

1. Батлер У.Е. Мудрість порівняльного правознавства: збірник статей / упор. і наук. ред. О.В. Кресін. Київ: Логос, 2019. 572 с.

2. Іванів А.Р. Судовий прецедент в романо-германській правовій сім'ї. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №2. С.35-43.

3. Колісніченко А. Законотворчість у парламентах світу. *Емінак*. 2017. №4(2). С. 90-94.

4. Линник О. А. Судова правотворчість як важлива гарантія захисту прав людини. *Альманах права*. 2020. Вип. 11. С. 339–344.

5. Осауленко В.Т. Судова практика як результат правотворчості держави. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №2. С.76-80.

6. Основні правові системи світу: навчальний посібник / В.Д. Гапотій, О.Л. Жильцов, Г.І. Воржевітіна. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 279 с.

7. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право, 2018. 508 с.

8. Попко Є. В. Правова природа актів часткових структур Ради Європи. *Право і суспільство*. 2015. № 5.2(3). С. 15- 23.

9. Савчин М.В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 328 с.

10. Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лазура; упоряд. О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород: Говерла, 2015. 216 с.

Тема № 5: Систематизація джерел права в правових системах світу.

Семінарське заняття. Систематизація джерел права в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: розкриття закономірностей розвитку систематизації джерел права в різних типах правових систем світу.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Закономірності розвитку систематизації джерел права у світі.
2. Систематизація джерел романо-германського права (на прикладі Франції та ФРН). Кодекс.
3. Особливості систематизації джерел права в Англії та США.
4. Особливості систематизації джерел мусульманського права.

Методичні вказівки

Перше питання передбачає розкриття чинників, які спричиняли необхідність систематизації джерел права, а також завдань, що висувалися до систематизації на різних історичних етапах. Необхідно показати співвідношення офіційних та неофіційних систематизацій, розкрити складнощі систематизації та її основні форми, охарактеризувати роль кодифікації в становленні і розвитку романо-германської системи, висвітлити аргументи, що висувалися в юридичній теорії і практиці на користь та проти даної форми систематизації.

При відповіді на друге питання слід показати, який вигляд має систематизація юридичних джерел в сучасній Франції (як розуміється кодифікація сьогодні, на яких принципах вона побудована, які особливості мають французькі кодекси тощо) та у ФРН. Повному розкриттю питання буде сприяти аналіз того, що являє собою європейський кодекс, які його основні риси, види та в чому полягає його співвідношення зі звичайним законом.

Характеризуючи систематизацію джерел англо-американського права, необхідно підкреслити ті риси, що відрізняють як доктринальні, так і практичні підходи до неї перш за все у Великобританії та США. Зокрема, необхідно згадати про те, що для англійської правової традиції характерним є упереджене ставлення до будь-яких кодифікацій, та висвітлити основні аргументи, які висувуються їх противниками. Слід підкреслити і наявність в країнах загального права великої кількості напівофіційних, приватних збірок судових прецедентів та актів законодавства. Важливо також показати відмінність американських кодексів від європейських.

Останнє питання присвячене аналізу особливостей систематизації джерел права в мусульманських країнах. При відповіді на нього необхідно показати цілі, які ставляться перед систематизацією мусульманського права, складнощі, з якими вона стикається, а також навести конкретні приклади успішної систематизації.

Питання цільових виступів:

1. Історичний розвиток кодифікації права.
2. Кодекс у Франції та ФРН: порівняльний аналіз.
3. Неофіційна систематизація законодавства і прецедентного права.

Теми рефератів:

1. Кодифікація джерел права: за і проти.
2. Роль кодифікації в країнах континентальної Європи.
3. Кодекс: поняття, ознаки, види.
4. Особливості систематизації джерел англо-американського права.
5. Систематизація джерел мусульманського права.
6. Систематизація звичаєвого права.
7. Систематизація права ЄС.

Література:

Основна:

1. Порівняльне правознавство: навч.-метод. посібник; за ред. О. В. Бігняка. Одеса: Фенікс, 2021. 80 с.

2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. ф-тів і закл. вищ. освіти. Харків : Право. 2019. 1023 с.

3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Атаманова Н. В. До питання про створення "Саксонського зеркала" – кодексу середньовічного права Німеччини. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_1_3.

2. Батлер У.Е. Мудрість порівняльного правознавства: збірник статей / упор. і наук. ред. О.В. Кресін. Київ: Логос, 2019. 572 с.

3. Давидова Н.О. Цивільне право у правовій системі США: нонсенс чи реальність. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. №2. С. 110-113.

4. Коструба А.В. Цивільно-господарський «кодексовий конкубінат»: в пошуках компромісу. *Правове забезпечення ринкових відносин в умовах громадянського суспільства*: збір. наук. праць. Вип. 4. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2021. С.144-151.

5. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право, 2018. 508 с.

6. Порівняльне цивільне та комерційне право: навч.-метод. посібник / Ю.Ю. Акіменко, М.Д. Василенко, О.В. Скрипник та ін. Одеса: Фенікс, 2018. 64с.

7. Руснак Ю.І., Топольницький В.В., Остапенко А.І. Структурно-змістовні особливості кодифікованих актів у сфері оборони зарубіжних країн. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 41-46.

8. Сарай Р.Д., Калинюк С.С., Тимків Д.Ю. Кодифікація міжнародного права: теоретичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 63. С. 312-318.

9. Смирнова К. Джерела права Європейського Союзу: новітні тенденції розвитку. *Право України*. 2017. № 6. С. 90-97.

10. Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лазура; упоряд. О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород: Говерла, 2015. 216 с.

11. Тищик Б., Сирко М. Вплив Цивільного кодексу Франції 1804 р. на правове регулювання цивільних відносин у Буковині та Галичині. *Історико-правовий часопис*. 2016. №1. С. 10-15.

12. Харитонova О.І., Харитонов Є.О. Європейські традиції права та родини приватного права. У кн.: Вступ до приватного права: навч. посібник; голов. ред. Є.О. Харитонов. Одеса : Юридична література, 2018. С. 72-92.

13. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник; за заг. ред. Є.О. Харитонova, К.Г. Некіт. Одеса : Юридична література, 2017. 308 с.

Тема №6. Тлумачення норм права в правових системах світу.

Семінарське заняття. Тлумачення норм права в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: формування цілісного уявлення про існуючі в світі підходи до тлумачення норм права.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Розвиток та сучасний стан юридичного тлумачення в континентальній Європі.
2. Особливості тлумачення норм права в Англії та США.
3. Особливості тлумачення норм мусульманського права.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання вимагає аналізу підходів до інтерпретації змісту норм права в країнах романо-германської правової сім'ї з метою визначення особливостей юридичного тлумачення в країнах континентальної Європи. Зокрема, слід продемонструвати, як змінювалися уявлення про суб'єктів юридичного тлумачення в процесі розвитку романо-германської системи, розкрити зміст класичних способів тлумачення, висловити власну точку зору з приводу юридичної природи інтерпретаційних актів.

Переходячи до англо-американської системи, слід згадати про те, що англійські юристи виділяють інтерпретацію і тлумачення статутів. Інтерпретація – це процес, за допомогою якого визначається зміст слів у тексті закону. Якщо ж текст закону є неясним, сумнівним, двозначним, то застосовується тлумачення. Після цього необхідно охарактеризувати презумпції, правила та прийоми тлумачення в англійському праві, а також висвітлити особливості тлумачення законів в США, докладно зупинившись на методах тлумачення Конституції Верховним Судом США.

Розкриваючи зміст останнього питання, необхідно зосередити увагу на особливостях юридичного тлумачення в мусульманських країнах. При цьому слід наголосити на тому, хто має право тлумачити норми мусульманського права, які вимоги висуваються до муджтахідів (тобто осіб, що здійснюють подібне тлумачення), чому можуть існувати декілька не співпадаючих між собою роз'яснень окремих положень та як до подібних колізій ставляться мусульманські вчені.

Питання цільових виступів:

1. Суб'єкти офіційного юридичного тлумачення у континентальній Європі.
2. Роль парламенту і органів судової влади у юридичному тлумаченні норм англійського права.
3. Муджтахіди у країнах мусульманського права.

Теми рефератів:

1. Закономірності розвитку юридичного тлумачення в країнах романо-германського типу.
2. Дух і буква закону в правових системах світу.

3. Способи юридичного тлумачення в романо-германському праві.
4. Способи юридичного тлумачення в англо-американському праві.
5. Роль Верховного Суду США у тлумаченні норм права.
6. Особливості тлумачення норм мусульманського права.

Література:

Основна:

1. Жаровська І.М., Канцір В.С. Юридична компаративістика: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 195 с.
2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. Харків: Право. 2016. 1024 с.
3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/6685/1/>
2. Косцова І. П. Герменевтичний метод тлумачення норм права: історична та юридична дивергенція. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки.* 2015. № 827. С. 153-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_827_27.
3. Лук'янов Д.В. Релігійні правові системи в сучасному світі. Харків: Право, 2015. 352 с.
4. Мавед С.О. Іджтіхад у системі джерел мусульманського права. *Актуальні проблеми держави і права.* 2015. № 68. С.190-196.
5. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право, 2018. 508 с.
6. Смирнова К, Березовська І. Розвиток доктрини прямої дії міжнародних угод у праві Європейського Союзу. *Право України.* 2019. № 6. С. 15-34.
7. Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лагура; упоряд. О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород: Говерла, 2015. 216 с.
8. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Витоки та джерела європейської правової традиції: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, спеціальність – 081 «Право». Одеса, 2021. 163 с.
9. Чистякова Ю. В. Використання семіотичного підходу у порівняльному правознавстві: ключові напрямки. *Право і суспільство.* 2015. № 4 (3). С. 66-71.

10. Ярова А.С., Сисова А.І. Верховний Суд США як орган конституційної юрисдикції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 82-87.

11. MacCormick D., Summers R. *Interpreting Precedents. A Comparative Study (Applied Legal Philosophy)*. 1st edition. Routledge, 2016. 598 p.

Тема № 8: Конституційний контроль в правових системах світу.

Семінарське заняття. Конституційний контроль в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: формування цілісного уявлення про існуючі в світі моделі конституційного контролю.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Європейська модель судового конституційного контролю.
2. Американська модель конституційної юстиції.
3. Змішані моделі конституційного контролю.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання необхідно розкрити ідеологічну основу конституційного контролю, роль Ганса Кельзена в обґрунтуванні його необхідності, зупинитися на властивостях концентрованої моделі судового конституційного контролю. Слід також звернути увагу на особливі риси конституційного контролю у Франції, Німеччині, інших європейських країнах, розглянути основні функції органів конституційного контролю тощо.

Друге питання присвячене розкриттю відмінностей конституційного контролю в правових системах англо-американського типу, зокрема - у США. При відповіді на дане питання необхідно виходити з того, що в США склалася так звана дифузна модель конституційного контролю. Необхідно розкрити напрями контролю, характер взаємин між Верховним Судом США та судами штатів тощо.

У третьому питанні слід розглянути особливості конституційного контролю в державах, де він набув комплексного характеру. Зокрема, мова йде про так звану іберійську модель конституційного контролю, розповсюджену у країнах Латинської Америки. Слід розкрити особливості процедури ампаро, її суб'єктів, види, особливості процедури тощо.

Питання цільових виступів:

1. Ганс Кельзен і конституційний контроль.
2. Дифузна модель конституційного контролю.
3. Особливості конституційного контролю в Греції.

Теми рефератів:

1. Виникнення та розвиток конституційного контролю.
2. Світові моделі судового конституційного контролю.
3. Процедура ампаро у латиноамериканському праві.

Література:

Основна:

1. Жаровська І.М., Канцір В.С. Юридична компаративістика: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 195 с.
2. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
3. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. Харків: Право. 2016. 1024 с.

Додаткова:

1. Бичков І.Г. Кельзенівська модель конституційної юрисдикції як теоретична основа європейської системи конституційного правосуддя. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 131–136. URL: <https://chasprava.com.ua/ind ex.php/journal/article/ download/271/256>
2. Європейське право: право Європейського союзу / Лисенко О.М., Муравйов В.І., Святун О.В., Шпакович О.М. у 4-х книгах. Книга перша: Інституційне право Європейського союзу. Київ : ІнЮре, 2015. 312 с.
3. Ірклієнко А. Процедура ампаго в Конституційному суді Іспанії: досвід для України. *Публічне право*. 2021. №2. С.6-13.
4. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право, 2018. 508 с.
5. Савчин М. Конституційна юстиція та забезпечення конституційного порядку: 2005-2020. Ужгород: Вид-во «РІК-У», 2020. 384 с.
6. Савчин М.В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 328 с.
7. Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лазура; упоряд. О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород: Говерла, 2015. 216 с.
8. Шевчук І. М. Процедура ампаро як форма конституційного контролю в Мексиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. Вип. 17(2). С. 148-150. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_17\(2\)_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_17(2)_40).
9. Якубов Б.В. Особливості конституційного контролю в зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз з українськими реаліями. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №4. С. 172-175. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/42.pdf
10. Ярова А.С., Сисова А.І. Верховний Суд США як орган конституційної юрисдикції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 82-87.

Тема №9. Сфера публічного права в правових системах світу.

Семінарське заняття. Сфера публічного права в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про функціонування адміністративного, кримінального, процесуального права та місцевого самоврядування у різних типах правових систем.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Особливості адміністративного права в країнах романо-германського та англо-американського типів правових систем.
2. Особливості кримінального права в правових системах світу.
3. Процесуальне право в правових системах світу.
4. Моделі місцевого самоврядування в правових системах світу.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання необхідно зосередити увагу на особливостях адміністративного права, його принципах в країнах романо-германського та англо-американського типів правових систем. Слід розкрити також функції адміністративної влади в країнах континентальної Європи, еволюцію концепції державної служби США тощо.

Відповідь на друге питання вимагає характеристики типів та моделей сучасних кримінально-правових систем, джерел кримінального права в правових системах світу. Корисно також розглянути існуючі підходи до визначення суб'єктів кримінальної відповідальності, зокрема – зупинитись на кримінальній відповідальності корпорацій.

При відповіді на третє питання бажано згадати про особливості адміністративного, кримінального та цивільного процесу в правових системах світу. Зокрема, слід згадати про специфіку інквізиційного та змагального судового процесу та їх прояв в сучасному світі.

Останнє питання потребує уваги до існуючих у світі моделей місцевого самоврядування, сучасних тенденцій та принципів побудови європейських самоврядних систем. Бажано також згадати про основні положення Європейської Хартії про місцеве самоврядування.

Питання цільових виступів:

1. Предмет адміністративного права у державах романо-германського та англо-американського типу.
2. Джерела кримінального права у правових системах світу.
3. Особливості інквізиційного та змагального судового процесу.

Теми рефератів:

1. Принципи адміністративного права в правових системах світу.
2. Державна служба у різних типах правових систем.
3. Типи та моделі сучасних кримінально-правових систем.
4. Кримінальна відповідальність корпорацій.
5. Правове регулювання екстрадиції: порівняльний аналіз.
6. Співвідношення матеріального та процесуального права в різних типах правових систем.
7. Сучасні тенденції розвитку місцевого самоврядування в правових системах світу.

Література:

Основна:

1. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. Харків: Право. 2016. 1024 с.
3. Харитонов О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Аббакумова Д. В. Процедурні аспекти функціонування Комітету Міністрів Ради Європи. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 57. С. 25-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2018_57_5.
2. Андреиченко С.С. Проблеми теорії та практики міжнародно-правової відповідальності : навч.-метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2023. 108 с.
3. Берч В.В. Конституційне право на розгляд справи судом присяжних та швидкий суд: досвід США. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 2. С. 11-13.
4. Дришлюк І. А. Деякі особливості кримінального законодавства іноземних держав про відповідальність за транспортні злочини. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 14–15 верес. 2018 р.). ОНУ, 2018. С. 648-653.
5. Кузьменко О.В., Левчук П.Р. Реалізація засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів в кримінальному процесі деяких країн світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 313-316.
6. Міжнародне правосуддя: навчально-методичний посібник / за ред. доц. О.В. Бігняка. Одеса: Фенікс, 2020. 96 с.
7. Пільков К.М. Res judicata та споріднені доктрини остаточної дії судового рішення: порівняльно-правовий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 15-21.
8. Польщиків І. Теоретичні моделі місцевого самоврядування: порівняльно-правовий аналіз. *Юридичний вісник*. 2020. №4. С. 195-200. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2020/26.pdf
9. Стешенко Т.В., Шпак Ю.О. Сучасні моделі місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації* : збірник наук. статей за матеріалами наук.-практ. семінару (м. Харків, 14 жовтня 2016 р.). Харків, 2016. С. 162–170.

10. Стрілецька О.В., Габрелян А.Ю. Реалізація принципу змагальності в кримінальному процесі країн романо-германської правової сім'ї. VI Міжнародна науково-теоретична конференція «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (08.03.2024; м. Вінниця, Україна). Вінниця, 2024. С. 64–70.

Тема №10. Сфера приватного права в правових системах світу.

Семінарське заняття. Сфера приватного права в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: формування системного уявлення про організацію і функціонування цивільного, сімейного, комерційного права в правових системах світу та регулювання міжнародних приватноправових відносин.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Особливості цивільного права в правових системах світу.
2. Особливості сімейного права в правових системах світу.
3. Комерційне право в правових системах світу.
4. М'яке право (soft law) та регулювання міжнародних приватноправових відносин.

Методичні вказівки

Перше питання вимагає аналізу концептуальних основ цивільного права різних типів правових систем. Зокрема, необхідно охарактеризувати цивільну правосуб'єктність та правовий режим власності в правових системах світу, організаційно-правові моделі колективних суб'єктів в країнах романо-германського та англо-американського права тощо.

При відповіді на друге питання слід розкрити місце і роль сімейного права в правових системах світу. Цьому буде сприяти характеристика романської та німецької систем спадкування, існуючих майнових режимів подружжя тощо. Важливим моментом є також розкриття співвідношення публічних та приватних інтересів у сімейному праві країн світу.

Розкриваючи третє питання, необхідно проаналізувати принципи корпоративного управління у світі, моделі конкурентного законодавства, підходи до боротьби з недоброякісною конкуренцією в правових системах світу.

Останнє питання передбачає розкриття поняття «м'якого права», історії його виникнення та сфери використання. Слід зупинитись також на аналізі джерел м'якого права, їх співвідношенні з іншими джерелами міжнародного права. Необхідно також звернути увагу на тенденції і перспективи розвитку «м'якого права».

Питання цільових виступів:

1. Джерела цивільного права у правових системах світу.
2. Інститут шлюбу у світі.
3. Тенденції і перспективи розвитку «м'якого права».

Теми рефератів:

1. Цивільна правосуб'єктність в правових системах світу.
2. Право власності в правових системах світу.
3. Недоброякісна конкуренція в правових системах світу.
4. Проблеми правового регулювання інтелектуальної власності: порівняльно-правовий аспект.
5. Романська та німецька системи спадкування.
6. Особливості цивільно-правової відповідальності в різних типах правових систем.
7. Співвідношення публічних та приватних інтересів у сімейному праві.

Література:

Основна:

1. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Юридична компаративістика : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
2. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Акіменко Ю.Ю. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС ; за заг. ред. Є. О. Харитонova, К. Г. Некіт. Одеса : Юридична література, 2017. 308 с.
2. Братко І.В. М'яке право та стандарти у міжнародному праві. *Міжнародні відносини та міжнародне право в постбіполярній системі міжнародних відносин*: науковий збірник. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ: [Електронне видання], 2023. С. 176-179. URL: https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2022/kmvpp/MVMP-zbirnyk-confer-KUBG-13_January_2023.pdf
3. Гринько С.Д. Деліктоздатність неповнолітніх фізичних осіб за цивільним законодавством України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 19. С. 158-165.
4. Гришина Н.В., Григоренко Є.І. Поняття та ознаки «м'якого права»: загальнотеоретичний контекст. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №6. С. 28-30. URL: http://lsey.org.ua/6_2022/4.pdf
5. Коструба А.В. Цивільно-господарський «кодексовий конкубінат»: в пошуках компромісу. *Правове забезпечення ринкових відносин в умовах громадянського суспільства*: збір. наук. праць. Вип. 4. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2021. С.144-151.
6. Харитонova О.І., Харитонов Є.О. Європейські традиції права та родини приватного права. У кн.: Вступ до приватного права: навч. посібник; голов. ред. Є.О. Харитонов. Одеса : Юридична література, 2018. С. 72-92.

7. Харитонов Р.Ф. Концепція галузевої юридичної компаративістики: науковий та освітній аспекти. Одеса: Фенікс, 2019. 220 с.

8. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник; за заг. ред. Є.О. Харитонova, К.Г. Некіт. Одеса : Юридична література, 2017. 308 с.

9. Чучвага К.П. Порівняльний аналіз підходів до визначення права власності в законодавстві європейських країн. *Міжнародні відносини та міжнародне право в постбіполярній системі міжнародних відносин*: науковий збірник. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ: [Електронне видання], 2023. С. 176-179. URL: <https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2022/kmvpp/MVMP-zbirnyk-confer-KUBG-13 January 2023.pdf>

10. Ямельська Х.Ю. Правова природа актів м'якого права органів Ради Європи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 397-402.

Тема № 11: Права людини в правових системах світу.

Семінарське заняття. Права людини в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про основні підходи до визначення сутності прав людини, про механізми їх захисту на міжнародному, регіональному та національному рівні.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Основні концепції прав людини, їх прояв в правових системах світу.
2. Національні, регіональні та міжнародні механізми забезпечення прав людини.
3. Міжнародні стандарти та національні особливості інституту громадянства.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання передбачає аналіз існуючих в світі підходів до сутності прав людини, джерел їх виникнення та напрямків розвитку. Необхідно також висвітлити особливості розуміння проблем гендерної рівності у світі, обмеження прав людини, їх зв'язок і співвідношення з обов'язками. Потребує дослідження також розуміння свободи слова в романо-германському та англо-американському праві.

Друге питання вимагає аналізу існуючих механізмів захисту прав людини на національному, регіональному та міжнародному рівні. Зокрема, слід розглянути проблему відповідальності держави перед особою в різних типах правових систем, нормативні та інституційні складові механізму захисту прав людини, становлення і розвиток інституту омбудсмена тощо.

У третьому питанні необхідно зупинитись на особливостях громадянства (підданства) в правових системах світу, еволюції вказаного інституту. Потребують висвітлення також міжнародні стандарти громадянства, ставлення

національного та наднаціонального права до проблеми подвійного громадянства.

Питання цільових виступів:

1. Основні тенденції розвитку захисту прав людини у світі.
2. Європейський суд з прав людини.
3. Міжамериканська і африканська системи захисту прав людини.

Теми рефератів:

1. Правовий статус особи в умовах глобалізації.
2. Права людини в Європейському союзі.
3. Категорія прав людини в мусульманському праві.
4. Подвійне громадянство в правових системах світу.
5. Відповідальність держави перед особою в правових системах світу.

Література:

Основна:

1. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. ф-тів і закл. вищ. освіти. Харків : Право. 2019. 1023 с.
3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Аббакумова Д.В. Членство в Раді Європи та захист прав людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №3. С. 439-445. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/108.pdf
2. Бехруз Х. Н., Грушко М. В., Мануїлова К. В., Федорова Т. С. Сучасна концепція прав людини: європейське праворозуміння : навч.- метод. посіб. [Електронне видання]. Одеса : Фенікс, 2023. 143 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7ea06c3-f49e-4590-a44d-6a7ecf7108fc/content>
3. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/6685/1/>
4. Зубарева А. Є. Міжнародно-правовий статус Комітету ООН з прав людини : дис. ... к.ю.н. : 12.00.11. Одеса, 2015. 211 с.
5. Конєв І. Інтеграція міжнародних стандартів із захисту прав людини в національну правову систему України. *Підприємство, господарство і право*. 2020. №10. С. 199-204.
6. Конституційне право на звернення до Європейського суду з прав людини та механізм реалізації права на виконання його рішень / Бисага Ю.М., Нечипорук Г.Ю., Дешко Л.М. та ін. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. 236 с.

7. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. / О. О. Барабаш, М. Т. Гаврильців, І. М. Євхутич та ін.; за ред. О. Б. Онишко. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 540 с.
8. Міжнародно-правовий захист прав людини: методичні вказівки / за ред. М. Р. Аракеяна; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2019. 154 с.
9. Опольська Н. Механізм забезпечення прав та свобод людини у динамічному вимірі. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 4. С. 191-195.
10. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посібник / за ред. О. В. Бігняка. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 168 с.
11. Основні права людини: німецько-український правовий вимір : монографія / за ред. Мельника Р. С. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 404 с.
12. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини : навчальний посібник. К.: ФОП Голембовська О.О., 2018. 364 с.
13. Ткаченко Є.В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 315 с.
14. Шередько О.М. Юснатуралізм – основа концепції міжнародного захисту прав людини у працях Г. Лаутерпахта. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 392-396.
15. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 168 с.

Тема №12. Судові системи світу.

Семінарське заняття. Судові системи світу.

Навчальна мета заняття: формування системного уявлення про особливості функціонування органів судової влади в різних типах правових систем, а також на міжнародному рівні.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Особливості судових систем та судового процесу у країнах романо-германського права.
2. Структура судових систем Англії та США, особливості англо-американського судового процесу.
3. Особливості мусульманського правосуддя.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання слід розкрити принципи формування та діяльності судової системи у країнах, що відносяться до романо-германського типу правових систем. Належному розкриттю питання сприятиме аналіз особливостей судових систем Франції та Німеччини, дослідження статусу судді у вказаних та інших країнах континентальної Європи.

Друге питання необхідно розпочати з розкриття еволюційного розвитку судової системи Англії, яка є «материнською» щодо інших систем англо-американського типу. Зокрема, слід зупинитися на видах органів судової влади, ролі Палати лордів у судовій системі, сферах використання суду присяжних. При розгляді судової системи США необхідно враховувати те, що за формою державного устрою дана держава є федерацією. Потребують розгляду також особливості англійського та американського судового процесу.

Останнє питання присвячене розкриттю особливостей правосуддя у правових системах мусульманського типу. Дана проблема включає в себе такі напрямки, як виникнення мусульманських судів, розподіл компетенції між світськими та мусульманськими судами, основні принципи мусульманського судочинства тощо.

Питання цільових виступів:

1. Судова система Франції.
2. Судова система США.
3. Вплив процесів ісламізації та вестернізації на розвиток судів у мусульманських державах.

Теми рефератів:

1. Основні моделі судових систем світу.
2. Статус судді в правових системах світу: загальне та особливе.
3. Сучасні тенденції розвитку правосуддя.
4. Суди присяжних в різних типах правових систем.
5. Судова система ФРН.
6. Судова система США.
7. Шаріатські суди: історія і сучасність.

Література:

Основна:

1. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. Харків: Право. 2016. 1024 с.
3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Анцупова Т. О. Наближення української системи правосуддя до стандартів Ради Європи. *Міжнародний конгрес європейського права* : зб. наук. праць (м. Одеса, 21–22 квіт. 2017 р.). Одеса, 2017. С. 301–305.
2. Берч В.В. Конституційне право на розгляд справи судом присяжних та швидкий суд: досвід США. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 2. С. 11-13.

3. Воловик С. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. №3. С. 299-303.
4. Кузьменко О.В., Левчук П.Р. Реалізація засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів в кримінальному процесі деяких країн світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 313-316.
5. Логвиненко М. І. Компаративна характеристика суддів з інтелектуальної власності: Україна, Великобританія, США. *Правові горизонти*. 2020. № 1. С. 107-111.
6. Міжнародне правосуддя: навчально-методичний посібник / за ред. доц. О.В. Бігняка. Одеса: Фенікс, 2020. 96 с.
7. Наливайко Л. Р. Міжнародне судочинство : навч. посіб. / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро : ДДУВС, 2022. 304 с.
8. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право, 2018. 508 с.
9. Пільков К.М. Res judicata та споріднені доктрини остаточної дії судового рішення: порівняльно-правовий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 15-21.
10. Стрілецька О.В., Габрелян А.Ю. Реалізація принципу змагальності в кримінальному процесі країн романо-германської правової сім'ї. VI Міжнародна науково-теоретична конференція «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (08.03.2024; м. Вінниця, Україна). Вінниця, 2024. С. 64–70.

Тема №13. Міжнародні судові системи.

Семінарське заняття. Міжнародні судові системи.

Навчальна мета заняття: формування системного уявлення про розвиток і функціонування міжнародних судових систем.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Міжнародні судові органи: поняття, класифікація.
2. Всесвітні судові органи.
3. Регіональні судові органи.

Методичні вказівки

Відповідь на перше питання передбачає аналіз закономірностей виникнення та розвитку міжнародного правосуддя. Необхідно також зупинитись на видах міжнародних судів, критеріях їх класифікації (за часом, масштабом діяльності, юрисдикцією, організаційною формою тощо). Слід також окреслити основні тенденції розвитку міжнародного правосуддя.

У другому питанні слід розкрити цілі створення, склад, принципи та порядок формування, процедурні особливості функціонування судових

інстанцій всесвітнього значення. Зокрема, мова йде про Міжнародний суд ООН, Міжнародний кримінальний суд, Міжнародний трибунал ООН з морського права, органи міжнародного комерційного арбітражу.

Відповідь на третє питання вимагає здійснення аналізу особливостей функціонування судових органів регіонального рівня. Це, зокрема, Європейський суд з прав людини, Суд ЄС, Міжамериканський суд з прав людини. Африканський суд з прав людини і народів.

Питання цільових виступів:

1. Тенденції розвитку міжнародного правосуддя.
2. Діяльність Міжамериканського суду з прав людини.
3. Суд Європейського Союзу.

Теми рефератів:

1. Виникнення та розвиток міжнародних судів.
2. Міжнародний суд ООН.
3. Міжнародний кримінальний суд.
4. Органи міжнародного комерційного арбітражу.
5. Європейський суд з прав людини.

Література:

Основна:

1. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. ф-тів і закл. вищ. освіти. Харків : Право. 2019. 1023 с.
3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Андрейченко С.С. Проблеми теорії та практики міжнародно-правової відповідальності : навч.-метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2023. 108 с.
2. Анцупова Т. О. Наближення української системи правосуддя до стандартів Ради Європи. *Міжнародний конгрес європейського права* : зб. наук. праць (м. Одеса, 21–22 квіт. 2017 р.). Одеса, 2017. С. 301–305.
3. Дармін М.О. Види міжнародних судових установ та їх роль в забезпеченні права на судовий захист. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2021. Вип. 64. С. 363-367. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/08/69.pdf>
4. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/6685/1/>
5. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика: монографія. Київ-Одеса: Фенікс, 2018. 438 с.

6. Конституційне право на звернення до Європейського суду з прав людини та механізм реалізації права на виконання його рішень / Бисага Ю.М., Нечипорук Г.Ю., Дешко Л.М. та ін. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. 236 с.

7. Міжнародне правосуддя: навчально-методичний посібник / за ред. доц. О.В. Бігняка. Одеса: Фенікс, 2020. 96 с.

8. Наливайко Л. Р. Міжнародне судочинство : навч. посіб. / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро : ДДУВС, 2022. 304 с.

9. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини : навчальний посібник. К.: ФОП Голембовська О.О., 2018. 364 с.

10. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 168 с.

Тема № 14: Юридична освіта в правових системах світу

Семінарське заняття. Юридична освіта в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: формування системного уявлення про особливості юридичної освіти в різних типах правових систем.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Особливості юридичної освіти у країнах континентальної Європи.
2. Особливості підготовки юристів у Великобританії та США.
3. Особливості юридичної освіти в мусульманських країнах.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання слід розкрити основні етапи становлення і розвитку юридичної освіти у континентальній Європі. Зокрема, необхідно розглянути підходи до вивчення римського права у школах та університетах, висвітлити вплив Церкви та різних шкіл права на розвиток юридичної освіти тощо. Повному опануванню питанням сприятиме аналіз особливостей юридичної освіти у Франції та Німеччині.

У другому питанні слід розглянути специфіку юридичної освіти в Англії: форми навчання, роль шкіл-гільдій та солісторських контор у підготовці юристів тощо. Висвітлюючи особливості юридичної освіти в США, особливу увагу слід звернути на відмінність методів навчання юристів в США від аналогічного досвіду країн Європи.

Відповідь на третє питання вимагає усвідомлення та розкриття специфічних рис, притаманних юридичній освіті в мусульманських країнах, принципів освіти, співвідношення релігійної та світської освіти в країнах мусульманського права.

Питання цільових виступів:

1. Особливості європейської та американської систем юридичної освіти.
2. Особливості юридичної освіти у Франції.
3. Методи навчання юристів у державах мусульманського права.

Теми рефератів:

1. Роль європейських університетів у розвитку романо-германського права.
2. Особливості юридичної освіти у ФРН.
3. Підготовка юристів у Великобританії: традиції та сучасність.
4. Підготовка юристів у країнах мусульманського права.
5. Сучасні тенденції розвитку юридичної освіти.

Література:

Основна:

1. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. Харків: Право. 2016. 1024 с.
3. Харитонов О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Воронцова К. Загальна характеристика вищої юридичної освіти Великої Британії. *Молодь і ринок*. 2015. № 5. С. 151-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_5_34.
2. Іванцова А.В. Юридична освіта в Україні та передумови доступу до юридичної освіти у країнах світу. Higher education institutions as a medium for the formation of a new generation of lawyers : scient. conf., June 11–15, 2018, Republic of Poland. Sandomierz, 2018. P. 48–51.
3. Келемен Р.Ю. Сучасні моделі юридичної освіти у світі: традиції та інновації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63, Т. 2. С. 84-88. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/63/part_2/19.pdf
4. Кресін О.В. Формування порівняльно-правового мислення варшавських юристів у першій третині XIX століття. Київ: Норма права, 2021. 252 с.
5. Максимюк О.Д., Грекул-Ковалик Т.А. Доступ до юридичної освіти в країнах континентальної системи права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №9. С. 47-50. URL: http://lsej.org.ua/9_2022/9.pdf
6. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право, 2018. 508 с.
7. Серединко А.А. Сучасні моделі юридичної освіти (на прикладі США та Німеччини). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №10. С. 50-53. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/8.pdf

8. Соколан Т. Юридична освіта в Сполучених Штатах Америки. *Європеїзація української юридичної освіти*. Матеріали конференції у рамках Німецько-українського правознавчого діалогу. Т. 2. 2016. С. 145-150.

9. Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лазура; упоряд. О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород: Говерла, 2015. 216 с.

Тема № 15: Правосвідомість і правова культура в правових системах світу. Семінарське заняття. Правосвідомість і правова культура в правових системах світу.

Навчальна мета заняття: формування комплексного уявлення про особливості правосвідомості і правової культури в різних типах правових систем, про юридичні аспекти зближення культур в сучасному світі.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1. Західна та східна традиції права, їх вплив на формування правосвідомості та правової культури.
2. Правовий менталітет: поняття, структура, чинники, що визначають його особливості в різних правових системах світу.
3. Юридичні аспекти мультикультуралізму.

Методичні вказівки

При розгляді першого питання слід звернути увагу на поняття традиції права та її базові характеристики. Після цього слід розглянути, які правові цінності, категорії та інститути іманентно властиві західноєвропейській локальній цивілізації. При аналізі особливостей східної традиції права необхідно використовувати метод контрастного порівняння.

Друге питання передбачає розкриття основних тенденцій розвитку праворозуміння в умовах різних типів правових систем, закономірностей формування національної та наднаціональної правової ідеології, правових стереотипів та міфів. Необхідно також розглянути фактори, що впливають на формування менталітету народу.

При відповіді на останнє питання слід перш за все усвідомити особливості співіснування культур в сучасному світі. Після цього необхідно розглянути варіанти реакції держави й суспільства на культурне різноманіття. Необхідно також зупинитися на хвилях етнонаціоналізму після Другої світової війни. Слід акцентувати увагу на морально-психологічному та державно-правовому аспектах мультикультуралізму, проаналізувати юридичні засоби політики мультикультуралізму.

Питання цільових виступів:

1. Формування правосвідомості в умовах різних типів правових систем.
2. Складові правового менталітету.
3. Держава і етнополітика.

Теми рефератів:

1. Традиція права: поняття та види.
2. Трансформація національної правосвідомості в умовах глобалізації.
3. Правова культура Китаю та Японії.
4. Правовий нігілізм в правових системах світу.

Література:

Основна:

1. Жаровська І.М., Канцір В.С. Юридична компаративістика: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 195 с.
2. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. Харків: Право. 2016. 1024 с.
3. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624с.

Додаткова:

1. Батлер У.Е. Мудрість порівняльного правознавства: збірник статей / упор. і наук. ред. О.В. Кресін. Київ: Логос, 2019. 572 с.
2. Гоцуляк Ю. Історико-національні основи правового буття у вченні Ф. К. фон Савіньї. *Право і суспільство*. 2019. №. 6. С. 16–22.
3. Жебровська К.А. Універсалізм і релятивізм правових цінностей у діалозі правових систем. Одеса: Фенікс, 2018. 222 с.
4. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
5. Мультикультуралізм як соціально-правове явище: виклики глобалізованого світу / За ред. д. ю.н., професора А.М. Подоляки. К. : ТОВ «Арт-технологія», 2015. 205 с.
6. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право, 2018. 508 с.
7. Проць О. Збереження самобутності національної правової культури в умовах євроінтеграції та глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 229-233.
8. Ткаченко Є.В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 315 с.
9. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Витоки та джерела європейської правової традиції: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, спеціальність – 081 «Право». Одеса, 2021. 163 с.
10. Харитонova О.І., Харитонов Є.О. Європейські традиції права та родини приватного права. У кн.: Вступ до приватного права: навч. посібник; голов. ред. Є.О. Харитонов. Одеса : Юридична література, 2018. С. 72-92.

4. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна література:

1. Жаровська І.М., Канцір В.С. Юридична компаративістика: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 195 с.
2. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Юридична компаративістика : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
3. Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В., Погребняк С.П. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак. Харків : Право, 2018. 162 с.
4. Порівняльне правознавство: навч.-метод. посібник; за ред. О. В. Бігняка. Одеса: Фенікс, 2021. 80 с.
5. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. Харків: Право. 2016. 1024 с.
6. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. ф-тів і закл. вищ. освіти. Харків : Право. 2019. 1023 с.
7. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Харків: Одиссей, 2016. 624 с.

Додаткова література:

1. Аббакумова Д. В. Процедурні аспекти функціонування Комітету Міністрів Ради Європи. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 57. С. 25-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2018_57_5.
2. Аббакумова Д.В. Членство в Раді Європи та захист прав людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №3. С. 439-445. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/108.pdf
3. Акіменко Ю.Ю. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС ; за заг. ред. Є. О. Харитонova, К. Г. Некіт. Одеса : Юридична література, 2017. 308 с.
4. Андрейченко С.С. Проблеми теорії та практики міжнародно-правової відповідальності : навч.-метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2023. 108 с.
5. Анцупова Т. О. Наближення української системи правосуддя до стандартів Ради Європи. *Міжнародний конгрес європейського права* : зб. наук. праць (м. Одеса, 21–22 квіт. 2017 р.). Одеса, 2017. С. 301–305.
6. Атаманова Н. В. До питання про створення "Саксонського зеркала" – кодексу середньовічного права Німеччини. *Право і суспільство*. 2015. № 1. С. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_1_3.
7. Батлер У.Е. Мудрість порівняльного правознавства: збірник статей / упор. і наук. ред. О.В. Кресін. Київ: Логос, 2019. 572 с.

8. Берч В.В. Конституційне право на розгляд справи судом присяжних та швидкий суд: досвід США. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 2. С. 11-13.
9. Бехруз Х. Н., Грушко М. В., Мануїлова К. В., Федорова Т. С. Сучасна концепція прав людини: європейське праворозуміння : навч.- метод. посіб. [Електронне видання]. Одеса : Фенікс, 2023. 143 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7ea06c3-f49e-4590-a44d-6a7ecf7108fc/content>
10. Бірюкова А. Трансформація національної правової системи в умовах глобалізації. *Підприємство, господарство і право*. 2018. №5. С. 198-202. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/39.pdf>
11. Бичков І.Г. Кельзенівська модель конституційної юрисдикції як теоретична основа європейської системи конституційного правосуддя. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 131–136. URL: <https://chasprava.com.ua/ind ex.php/journal/article/ download/271/256>
12. Братко І.В. М'яке право та стандарти у міжнародному праві. *Міжнародні відносини та міжнародне право в постбіполярній системі міжнародних відносин*: науковий збірник. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ: [Електронне видання], 2023. С. 176-179. URL: <https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2022/kmvpp/MVMP-zbirnyk-confer-KUBG-13 January 2023.pdf>
13. Воловик С. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. №3. С. 299-303.
14. Воронцова К. Загальна характеристика вищої юридичної освіти Великої Британії. *Молодь і ринок*. 2015. № 5. С. 151-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_5_34.
15. Гоцуляк Ю. Історико-національні основи правового буття у вченні Ф. К. фон Савіньї. *Право і суспільство*. 2019. №. 6. С. 16–22.
16. Гринько С.Д. Деліктоздатність неповнолітніх фізичних осіб за цивільним законодавством України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 19. С. 158-165.
17. Гришина Н.В., Григоренко Є.І. Поняття та ознаки «м'якого права»: загальнотеоретичний контекст. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №6. С. 28-30. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/4.pdf
18. Гуменюк Т.І. Сучасні порівняльно-правові дослідження: основні критерії модернізації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 7-11.
19. Дармін М.О. Види міжнародних судових установ та їх роль в забезпеченні права на судовий захист. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2021. Вип. 64. С. 363-367. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/08/69.pdf>
20. Дришлюк І. А. Деякі особливості кримінального законодавства іноземних держав про відповідальність за транспортні злочини. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку* :

матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 14–15 верес. 2018 р.). ОНУ, 2018. С. 648–653.

21. Європейське право: право Європейського союзу / Лисенко О.М., Муравйов В.І., Святун О.В., Шпакович О.М. у 4-х книгах. Книга перша: Інституційне право Європейського союзу. Київ : ІнЮре, 2015. 312 с.

22. Жебровська К.А. Універсалізм і релятивізм правових цінностей у діалозі правових систем. Одеса: Фенікс, 2018. 222 с.

23. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/6685/1/>

24. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

25. Задоя А.О. Міжнародні інтеграційні та дезінтеграційні процеси: суперечливі наслідки. *Академічний огляд*. 2017. №1(46). С.5–13.

26. Зубарева А. Є. Міжнародно-правовий статус Комітету ООН з прав людини : дис. ... к.ю.н. : 12.00.11. Одеса, 2015. 211 с.

27. Іванів А.Р. Судовий прецедент в романо-германській правовій сім'ї. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №2. С.35-43.

28. Іваній О. Історичні засади відродження та популяризації римського права середньовічними університетами. *Освітологія*. 2016. № 5. С. 23-27.

29. Іванцова А.В. Юридична освіта в Україні та передумови доступу до юридичної освіти у країнах світу. Higher education institutions as a medium for the formation of a new generation of lawyers : scient. conf., June 11–15, 2018, Republic of Poland. Sandomierz, 2018. P. 48–51.

30. Інституційна система Європейського Союзу: методичні вказівки / М. Д. Василенко, О. В. Пасечник, В. В. Форманюк. Одеса : Симекс-прінт, 2018. 184 с.

31. Ірклієнко А. Процедура amparo в Конституційному суді Іспанії: досвід для України. *Публічне право*. 2021. №2. С.6-13.

32. Карпічков В. О. Еволюція юридичної компаративістики в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Том 1. С. 24-32.

33. Козюбра М.І. Співвідношення національних і міжнародних правових систем. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 3-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2016_181_3.

34. Колісніченко А. Законотворчість у парламентах світу. *Емінак*. 2017. №4(2). С. 90-94.

35. Конев І. Інтеграція міжнародних стандартів із захисту прав людини в національну правову систему України. *Підприємство, господарство і право*. 2020. №10. С. 199-204.

36. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика: монографія. Київ-Одеса: Фенікс, 2018. 438 с.

37. Конституційне право на звернення до Європейського суду з прав людини та механізм реалізації права на виконання його рішень / Бисага Ю.М., Нечипорук Г.Ю., Дешко Л.М. та ін. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. 236 с.

38. Корчевна Л.О. Специфічні особливості індуїстського права. *Правова держава*. 2015. Вип. 20. С. 16-21.
39. Коструба А.В. Цивільно-господарський «кодексовий конкубінат»: в пошуках компромісу. *Правове забезпечення ринкових відносин в умовах громадянського суспільства*: збір. наук. праць. Вип. 4. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2021. С.144-151.
40. Косцова І. П. Герменевтичний метод тлумачення норм права: історична та юридична дивергенція. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки*. 2015. № 827. С. 153-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_827_27.
41. Кресін О.В. Виокремлення порівняльного правознавства як наукової та навчальної дисципліни у другій половині XVIII – першій третині XIX ст. *Держава і право*. 2016. Вип. 74. С. 452-463.
42. Кресін О.В. До питання про пізнавальну мету порівняльного правознавства. *Правова держава*. 2023. Вип. 34. С. 599-610.
43. Кресін О.В. Питання про практичні цілі порівняння в правознавстві Західної і Центральної Європи в другій половині XVIII – першій третині XIX ст. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 191-200.
44. Кресін О. Порівняльне правознавство: історична ретроспектива і нові виклики. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 4. С.108-114.
45. Кресін О.В. Становлення теоретичних засад порівняльно-правових досліджень у другій половині XVIII – першій третині XIX століть: компаративна концептуалізація. К.: Логос, 2017. 680 с.
46. Кресін О.В. Формування порівняльно-правового мислення варшавських юристів у першій третині XIX століття. Київ: Норма права, 2021. 252 с.
47. Кузьменко О.В., Левчук П.Р. Реалізація засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів в кримінальному процесі деяких країн світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 313-316.
48. Куровська І.А. Принцип верховенства права в установчих актах Ради Європи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6, т. 3. С. 175-179. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2018/6/tom_3/31.pdf
49. Кучук А.М. «Правова система» і «legal system» у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2018. № 1. С. 9-17.
50. Линник О. А. Судова правотворчість як важлива гарантія захисту прав людини. *Альманах права*. 2020. Вип. 11. С. 339–344.
51. Литвин О. Україна в системі міжнародних економічних відносин в умовах інституціоналізації та глобальної конвергенції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2019. Вип. 1. С. 36-40.

52. Логвиненко М. І. Компаративна характеристика суддів з інтелектуальної власності: Україна, Великобританія, США. *Правові горизонти*. 2020. № 1. С. 107-111.
53. Лук'янов Д. Правова система як предмет порівняльно-правових досліджень: характеристика за теорією систем. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81). С.27-35. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-27-35.pdf
54. Лук'янов Д.В. Релігійні правові системи в сучасному світі. Харків: Право, 2015. 352 с.
55. Мавед С.О. Іджтіхад у системі джерел мусульманського права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. № 68. С.190-196.
56. Максимюк О.Д., Грекул-Ковалик Т.А. Доступ до юридичної освіти в країнах континентальної системи права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №9. С. 47-50. URL: http://lsej.org.ua/9_2022/9.pdf
57. Мамедова А.Е. Система джерел права Туреччини. *Правова держава*. 2017. Вип. 27. С. 12-18.
58. Мельник А.М. Особливості застосування судового прецеденту в системі правосуддя України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №2. С.63-67.
59. Міжнародне правосуддя: навчально-методичний посібник / за ред. доц. О.В. Бігняка. Одеса: Фенікс, 2020. 96 с.
60. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. / О. О. Барабаш, М. Т. Гаврильців, І. М. Євхутич та ін.; за ред. О. Б. Онишко. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 540 с.
61. Міжнародно-правовий захист прав людини: методичні вказівки / за ред. М. Р. Аракеяна; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2019. 154 с.
62. Міхайліна Т.В. Гоцуляк Ю.В. Типологізація правових сімей: переосмислення класифікаційних критеріїв та видового складу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 63. С. 27-31.
63. Мультикультуралізм як соціально-правове явище: виклики глобалізованого світу / За ред. д. ю.н., професора А.М. Подоляки. К. : ТОВ «Арт-технологія», 2015. 205 с.
64. Наливайко Л. Р. Міжнародне судочинство : навч. посіб. / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро : ДДУВС, 2022. 304 с.
65. Настасяк І.Ю. Теоретичні аспекти конвергенції сучасних правових систем світу. *Právna veda a prax v treťom tisícročí: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie* (Кошіце, 27-28 februar 2015). Košice, 2015. Р. 21-23.
66. Опольська Н. Механізм забезпечення прав та свобод людини у динамічному вимірі. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 4. С. 191-195.
67. Осауленко В.Т. Судова практика як результат правотворчості держави. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №2. С.76-80.

68. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посібник / за ред. О. В. Бігняка. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 168 с.
69. Основні права людини: німецько-український правовий вимір : монографія / за ред. Мельника Р. С. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 404 с.
70. Основні правові системи світу: навчальний посібник / В.Д. Гапотій, О.Л. Жильцов, Г.І. Воржевітіна. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 279 с.
71. Павліченко Є. В., Голинська М. І. Становлення порівняльного правознавства та порівняльно-правової методології. Правовий часопис Донбасу. 2019. № 1. С. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2019_1_5
72. Павліченко Є., Стець О., Шелудяков Р. Методологічні засади компаративного аналізу в системі юридичних досліджень. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 210-214.
73. Передерій О.С. Правопорядок Європейського Союзу: сутнісні особливості та вплив на трансформацію. *Часопис Київського університету права*. 2021. №1. С.50-56.
74. Петришин О. В., Зінченко О.В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів. Харків: Право, 2018. 508 с.
75. Пільков К.М. Res judicata та споріднені доктрини остаточної дії судового рішення: порівняльно-правовий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 15-21.
76. Піх Ю. А. Співвідношення світського та релігійного в іудейському праві. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2017. №5. С. 41-46.
77. Польщиків І. Теоретичні моделі місцевого самоврядування: порівняльно-правовий аналіз. *Юридичний вісник*. 2020. №4. С. 195-200. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2020/26.pdf
78. Попко Є. В. Правова природа актів часткових структур Ради Європи. *Право і суспільство*. 2015. № 5.2(3). С. 15- 23.
79. Порівняльне цивільне та комерційне право: навч.-метод. посібник / Ю.Ю. Акіменко, М.Д. Василенко, О.В. Скрипник та ін. Одеса: Фенікс, 2018. 64с.
80. Проць О. Збереження самобутності національної правової культури в умовах євроінтеграції та глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 229-233.
81. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини : навчальний посібник. К.: ФОП Голембовська О.О., 2018. 364 с.
82. Руснак Ю.І., Топольніцький В.В., Остапенко А.І. Структурно-змістовні особливості кодифікованих актів у сфері оборони зарубіжних країн. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 41-46.
83. Савчин М. Конституційна юстиція та забезпечення конституційного порядку: 2005-2020. Ужгород: Вид-во «РІК-У», 2020. 384 с.

84. Савчин М.В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 328 с.
85. Сарай Р.Д., Калинюк С.С., Тимків Д.Ю. Кодифікація міжнародного права: теоретичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 63. С. 312-318.
86. Серединко А.А. Сучасні моделі юридичної освіти (на прикладі США та Німеччини). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №10. С. 50-53. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/8.pdf
87. Смирнова К, Березовська І. Розвиток доктрини прямої дії міжнародних угод у праві Європейського Союзу. *Право України*. 2019. № 6. С. 15-34.
88. Смирнова К. Джерела права Європейського Союзу: новітні тенденції розвитку. *Право України*. 2017. № 6. С. 90-97.
89. Соколан Т. Юридична освіта в Сполучених Штатах Америки. *Європеїзація української юридичної освіти*. Матеріали конференції у рамках Німецько-українського правознавчого діалогу. Т. 2. 2016. С. 145-150.
90. Стешенко Т.В., Шпак Ю.О. Сучасні моделі місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації* : збірник наук. статей за матеріалами наук.-практ. семінару (м. Харків, 14 жовтня 2016 р.). Харків, 2016. С. 162–170.
91. Стрілецька О.В., Габрелян А.Ю. Реалізація принципу змагальності в кримінальному процесі країн романо-германської правової сім'ї. VI Міжнародна науково-теоретична конференція «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень» (08.03.2024; м. Вінниця, Україна). Вінниця, 2024. С. 64–70.
92. Сурілова О.О., Акіменко Ю.Ю. Взаємодія правової системи ЄС з іншими правовими системами : навч.-метод. посіб. для аспірантів спец. 293 «Міжнародне право» [Електронне видання]; за ред. Х. Н. Бехруза ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. 88 с.
93. Сурілова О.О. Правові основи діяльності Ради Європи : навч.-метод. посіб. для аспірантів спец. 081 «Право» [Електронне видання]; за ред. Х. Н. Бехруза. Одеса: Фенікс, 2022. 52 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.23472>
94. Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лазура; упоряд. О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород: Говерла, 2015. 216 с.
95. Ткаченко Є.В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 315 с.
96. Харитонova О. І., Харитонов Є. О. Витоки та джерела європейської правової традиції: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, спеціальність – 081 «Право». Одеса, 2021. 163 с.
97. Харитонova О.І., Харитонов Є.О. Європейські традиції права та родини приватного права. У кн.: Вступ до приватного права: навч. посібник; голов. ред. Є.О. Харитонов. Одеса : Юридична література, 2018. С. 72-92.
98. Харитонов Р.Ф. Концепція галузевої юридичної компаративістики: науковий та освітній аспекти. Одеса: Фенікс, 2019. 220 с.

99. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС : навчальний посібник; за заг. ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. Одеса : Юридична література, 2017. 308 с.

100. Чистякова Ю. В. Використання семіотичного підходу у порівняльному правознавстві: ключові напрямки. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (3). С. 66-71.

101. Чучвага К.П. Порівняльний аналіз підходів до визначення права власності в законодавстві європейських країн. *Міжнародні відносини та міжнародне право в постбіполярній системі міжнародних відносин*: науковий збірник. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ: [Електронне видання], 2023. С. 176-179. URL: <https://fpmv.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/2022/kmvpp/MVMP-zbirnyk-confer-KUBG-13 January 2023.pdf>

102. Шевчук І. М. Процедура ампаро як форма конституційного контролю в Мексиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. Вип. 17(2). С. 148-150. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_17\(2\)_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_17(2)_40).

103. Шерedyкo O.M. Юснатуралізм – основа концепції міжнародного захисту прав людини у працях Г. Лаутерпахта. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 392-396.

104. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 168 с.

105. Юридична компаративістика : навч. посіб. / А.М. Кучук, Ю.С. Завгородня. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.

106. Юркевич Х. Порівняльно-правовий метод у конституційно-правових дослідженнях. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 156-160.

107. Якубов Б.В. Особливості конституційного контролю в зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз з українськими реаліями. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №4. С. 172-175. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/42.pdf

108. Ямельська Х.Ю. Правова природа актів м'якого права органів Ради Європи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 397-402.

109. Ярова А.С., Сисова А.І. Верховний Суд США як орган конституційної юрисдикції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 64. С. 82-87.

110. Kharytonov E. O., Kharytonova O. I. Reception of Roman Law in Ukrainian Legal Studies // *Discovering the Unexpected: Comparative Legal Studies in Eastern and Central Europe* / Ed. by W.E. Butler, O.V. Kresin. Clark, New Jersey: *Talbot Publishing*. 2021. P. 389-409.

111. MacCormick D., Summers R. *Interpreting Precedents. A Comparative Study (Applied Legal Philosophy)*. 1st edition. Routledge, 2016. 598 p.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Американське товариство порівняльного права. URL:

- www.comparativelaw.org
2. Британський інститут міжнародного та порівняльного права. URL: www.biicl.org
  3. Британський національний комітет порівняльного права. URL: www.iel.bham.ac.uk/uknccl/
  4. Інститут європейського та порівняльного права Оксфордського університету. URL: www.iekl.ox.ac.uk
  5. Інститут зарубіжного й міжнародного кримінального права (Фрейбург, ФРН). URL: www.iuscrim.mpg.de
  6. Інститут зарубіжного публічного права та міжнародного права (Гейдельберг, ФРН). URL: www.mpiv-hd.mpg.de
  7. Міжнародна академія порівняльного права (Гаага, Нідерланди). URL: www.iuscomparatum.org
  8. Міжнародний інститут порівняльного аналізу (Київ, Україна). URL: www.ussr.to/Ukraine/ica/
  9. Паризьке об'єднання дослідження порівняльного права, Інститут порівняльного права (Париж, Франція). URL: www.umrdc.fr/
  10. Центр європейського та порівняльного права (Київ, Україна). URL: www.eclc.gov.ua